సర్కసు డేరా

ఏ పుట్టలో పాము లుంటాయో, ఏ పుట్టలో ఈసిళ్లుంటాయో యిర్లవాడికి తెలిసినట్టు మరొకరికి తెలియదు. భుజాన మోపెడు ఈతపుల్లలతోనూ, చేత నీళ్లదుత్తతోనూ యిర్లవాడొకడు మీకు పల్లెపట్టుల్లో ఎదురైతే, అతగాడక్కడెక్కడో పుట్ట మూసి ఈసిళ్లు పట్టబోతున్నాడన్నమాట! కీటక సంహార కాండలో నాందీ వాచకంగా అతడు పుట్టలో ముఖ్య రంధ్రాన్ని మాత్రం మినహాయించి, మిగిలినవాటిని మూసేస్తాడు. ఆ తరువాత చిక్కగా నీళ్లు చిలకరిస్తాడు. రంధ్రానికి చేరువగా ఒక దీగుడు అమర్చి అందులో దివ్వె వెలిగిస్తాడు. ఎండుమట్టి పైన చల్లటి నీళ్లు పడ్డంతో నీటి ఆవిరి పైకెగిరి, పుట్ట లోపలి కీటకాలకు వాన కురుస్తున్నట్టో, లేక కురిసి వెలిసినట్టో భ్రమ కలుగుతుంది. బారులు బారులుగా అవి పైకొస్తాయి. వచ్చి

రాగానే మృత్యుదేవత క్రూర దంష్ట్రలాంటి దీపశిఖ వాటిని ఆహ్వానిస్తుంది. అవి మొదట రెక్కలు రాల్చుకుంటాయి. తరువాత యిర్లవాడికి మరునాటి ఎరగా మారిపోతూ కుప్పగా కూలిపోతాయి.

పూర్తిగా గాకపోయినా, కొంతవరకూ యీ 'పుట్ట మూత' తో పోలికలున్న సంఘటన ఒకటి పట్టణంలో జరిగింది.

ఏడుగంటల కల్లా భోజనాలు ముగించి, జంబుచాపలు పరచుకోడం తరువాయిగా దీపాలు ఆర్పేసి, వెచ్చగా వక్కాకు నములుతూ అరుగులపైన కూర్చున్న పల్లెటూరివాళ్లకు ఆకాశంలో ఓ కాంతిపుంజం కనిపించింది. అది అచ్చంగా కాంతి పుంజం కూడా కాదు. భువినుండి దివికి ఏటవాలుగా ప్రసరిస్తున్న వెలుగుబాట. 'ఎన్నడూ లేంది, ఏనాడూ వినంది, ఏమిటీ విడ్డూరం' అని ఒకవైపున జానపదులు వెరగుపడి పోతున్నారు. మరొకవైపున ఆ వెలుగు వినువీథిలో నాలుగైదుసార్లు వలయాలు తిరిగి, అంతటితో తన పని తీరిపోయినట్టు అంతర్ధానమైపోయింది.

మెరుపూ, ఉరుమూ ఒకేసారి ఉద్భవించినప్పటికీ శబ్దవేగం కన్నా కాంతివేగం ఎక్కువ గనుక మెరుపు ముందుగా కనిపిస్తుందని చెబుతుంది, విజ్ఞానశాస్త్రం. ఇక్కడ గూడా సరిగ్గా అలాగే జరిగింది. రాత్రి ఎనిమిది గంటలు, ఆ ప్రాంతంలో వెలుగు కనిపించింది. పట్టణంనుంచీ దశదిశలకూ విస్తరిల్లుతున్న రహదారుల వెంబడీ బయల్దేరిన బస్సులతోబాటు ఆ వార్త మరునాటి ఉదయానికల్లా పల్లెసీమల్లోకి ప్రాకివచ్చేసింది.

ఏమా వార్త? ఎందుకా వెలుగు?

"సర్కస్ వొచ్చిందట బాబూ! సర్కస్ వొచ్చింది'

ఏ నోట విన్నా యిదే మాట వినిపించింది.

ఆ వచ్చిన సర్కసు ఎలా వచ్చింది?

'భట సంఘంబులతో, రథావళులతో, భద్రేభయూథంబుతో, పటువేగాన్విత ఘోటకవ్రజముతో—' ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే కటుసంరంభముతో పెళ్ళికి తరలిన శిశుపాలుడిలా వచ్చింది. కానైతే ఒక చిన్న తేడా! శిశుపాలుడు విదర్భతనయను చేగొనడానికి వచ్చాడు. సర్కసు జేబులు దోచుకోడానికి వచ్చింది.

ఆ మాయదారి సర్కసువాడి 'బిస' ఎలాంటిదో గానీ వాడు వెలిగించిన దీపం తాలూకు కాంతి గగనమండలానికే ప్రసరించింది. అక్కడ వూరుకుందా? ఊహు, వలయాలు తిరిగింది. పట్టణానికి మూడామడల దూరంలో వున్నవాడు 'అబ్బ, ఏమిటీ చోద్దెం' అని ఓ వైపున విస్తుపోతూనే వున్నాడు. ఇంతలో పదామడల దూరంలో వున్న పెద్దమనిషి ఒకతను అతడితో కలిసి "ఓరి నీ ఆశ్చర్యం చట్టుబండలుగానూ! ఆ వెల్తురు మా వూరికే కనిపించిందయ్యా" అన్నాడు. ఇంకేముంది! ఆఁ ఆఁ అంటూ మూడామడల్లో నివసిస్తున్న మానవ సామాన్యుడు ఆశ్సర్యాతిరేకంతో నోరు తెరిచేశాడు.

అంటే ఏమన్నమాట? ఆ దీపకాంతి ప్రసరించినంత మేరకూ సర్కసువాడు తన వలను విసరగలిగాడన్నమాట, తన కబంధ హస్తాలను చాచ గలిగాడన్నమాట!

అంతటితో ఏమైంది? పెద్ద పెద్ద బొమ్మ లంటించు కున్న మేదర తడికలతోనూ, మెగాఫోనుతోనూ, సినిమా పాటల గ్రామఫోను సంగీతంతోనూ ఓ మోటారువాను శర వేగంతో పరతెంచి వచ్చి పల్లెపల్లెకూ గుప్పెడు కరపత్రాలు పంచింది. ఒక్కొక్కటీ మూరెడు పొడుగు కరపత్రం! పద హారు ఏనుగులు, ఇరవైయేడు గుర్రాలు, ఏడు ఒంటెలు, నాలుగు పులులు, రెండు సింహాలు, ఒక భల్లూకం అని జాబితాను పేర్కొని, అంతటితో జంతువర్గను ముగించడా నికి సంకోచిస్తూ, భగవత్సృష్టిలోని వైవిధ్యాన్ని నొక్కి చెప్పడానికి కాబోలు 'నాలుగువందలమంది మనుషులు' అని ఉదహరించడం జరిగింది. తరువాత ప్రదర్శనంలోని వివిధాంశా లను ఏకరువు పెట్టి చిట్టచివర 'ఆలసించిన ఆశాభంగం, నేడే చూడండి' అన్న హెచ్చరికతో కరపత్రం పూర్తయింది.

ఆ సర్కసు వాడెవడో గానీ, వాడు శబ్దతత్వాన్ని గూడా క్షుణ్ణంగా ఆకళించుకున్న ధీమంతుడిలా వున్నాడు. 'నేడే చూడండి' అంటూ అతడు దేశంపైకి విసిరిన పదాల జంట, అదొక పంచాక్షరీ మంత్రంలా యింటింటా నినదిం చింది. కుటుంబ సమేతంగా ఆఫీసరుగారూ నేడే చూడాలి. ఇంటిల్లిపాదీ వెంటరాగా హెడ్ గుమాస్తాగారూ నేడే చూడాలి. బంధుమిత్రులు యావన్మందితో ముప్పై ఖమ్మెళ్లలో వున్న పెంట పాడు మునసబుగారూ నేడే చూడాలి. ఒకరేమిటి, తలారి రాముడు, దేవళం పూజారి ఆచారి, బడిపంతులు పాపారావు, దాసరి ఓబిలేసు, దోసెలంగడి తులసమ్మ—అందరూ నేడే

చూడాలి. మంత్రశక్తికి లోనై మతి పోగొట్టుకున్న సర్ప కులం జనమేజయుడి యాగశాలకు యిలా పరతెంచి వుండాలి. 'నేడే చూడాలి' అన్న మానవుడి ఈప్సితాన్ని తోలగదోసు కుని అప్పటికే చింతపండు బస్తాల్లా తయారై వున్న బస్సులు పడివడిగా పారిపోయాయి. బాటప్రక్కన చేతులు చాచి రెక్కమాన్లకు మల్లే నిలబడి వున్న గ్రామీణ ప్రజలకు 'రైట్ రైట్' అన్న కండక్టరు కేకలుమాత్రం వినిపించాయి. కానీ యింతమాత్రానికే నిరుత్సాహ పడిపోయేది గాదు ప్రజానీకం. వాళ్లు మూలనున్న బండ్లను పైకి దీశారు. ఇరుసులకు కందెన వేసి, ఎడ్లను పూన్చారు. ఆడవాళ్ళు పులుసన్నంతో, పెరుగన్నంతో తబిళ్లు నింపారు. పెళ్ళికి వెళ్తున్నట్లు, తిరణాలకు సాగుతున్నట్లు బండ్లు నగరంవైపు కదిలాయి.

చేసినపాపం చెబుతే పోతుందంటారు. ఇలా సర్కసుకు వెళ్ళి పట్టణంలో దిగబడిపోయిన అసంఖ్యాక ప్రజా సమూహంలో నేనూ ఒకణ్ణి!

రాత్రి తొమ్మిదిగంటల వేళ. ఇదివరకే ఓ సారి సర్కసుకు వెళ్ళి, ఆ జనాలరద్దీలో నలిగి నానా అవస్థలు పడిన ఒకానొక పెద్దమనిషి (సుప్రసిద్ధ చారిత్రక ప్రదేశాల్లోని 'గైడ్' హోదాతోనే అనుకోండి) టికెట్లు తీయడం చాలా కష్టమని చెప్పినందువల్ల కాస్త త్వరగా బైల్దేరవలసి వచ్చింది. తిరణాళ్ళు, వరసలూ, పెళ్ళి సంబరాలూ మొదలైనవాటికి పిలవకపోయినా వచ్చి పరామర్శించి పోయే అతిథి వాన దేవుడు. ఆయన ఏడు ఏడున్నరకల్లా వచ్చి రెండు దుక్కుల

వర్షం కుమ్మరించిపోయాడు. పగటిపూట దుమ్ము లేచిన రోడ్డు వాన తాకిడికి బురదైపోయింది. బురదరోడ్డుపైన కనుచూపాని నంతవరకూ మనుషులు విసవిస నడచిపోతున్నారు. సాయంత్రం వరకూ కాసిన ఎండ, ఆ తరువాత కురిసిన వాన, ఇప్పుడిలా తండోప తండాలుగా సాగిపోతున్న మానవులు—ఈ మూడు దృశ్యాలనూ సమన్వయించుకున్నట్లయితే ఎవరికైనా ఒక సృష్టి రహస్యం తేటతెల్లం గాకపోదు. తమను తామే పాలించుకోడానికనీ, పరిసరాల్ని పరిశుభ్రంగా వుంచుకోడానికనీ, దానికనీ, దీనికనీ మానవుడు ఏవో వ్యవస్థలు నిర్మించుకుంటున్నాడు గానీ, అడవి పశులకు ఆహార మివ్వగలిగిన భగవంతుడు యీ పనులు కాస్తా చేసిపెట్టలేకపోయాడు. ఎండ కాసింది. రోడ్లపైన దుమ్ము లేచింది. వాన కురిసింది. బురదైంది. సర్కసు ప్రేక్షకులు నడుస్తున్నారు. ఇక రోడ్డు రోలరుతో అగత్య మెక్కడిది?

సెలయేళ్లు వాగుల్లోపడి, నాలుగువంకల్లో కలసి, వంకలు నదుల్లోకి ప్రవహించి, ఆ నదులు సముద్రంతో సంగమిస్తున్నాయి. గమ్యస్థానం సమీపమౌతున్నకొద్దీ నా మనసులో సముద్రం మెదిలింది. అక్కడ నీరు, ఇక్కడ మనుషులు. అక్కడ అర్థమూ, పర్థమూ లేని అలల హోరు, ఇక్కడ శ్రావ్యమూ, సహ్యముకాని మాటల మ్రోత.

ఆ డేరా చాలా పెద్దది. డేరా చుట్టూ సాధు జంతువుల పాకలకు, క్రూరజంతువుల బోన్లకు, మానవుల గుడారాలకు ఓపినంత జాగా ఆక్రమించుకోబడింది. చుట్టూరా పది

పన్నెండడుగుల ఎత్తున్న డబ్బారేకుల ప్రాకారం. ప్రాకారాని కీవల ఒకటి ఒకటిన్నర ఫర్లాంగు పొడుగునా యిసుకవేస్తే క్రిందరాలని జనమస్తోం. ఈ అన్నింటికీ వెనుక సోడా కిళ్ళీల కొట్లు, టీ, కాఫీ బంకులు, గారెలు బూరెలు అమ్మే అంగళ్లు. రోడ్డునుంచీ చీలి జనంలో కలిసి తడితడిగా వున్న పచ్చికపైన బురదమెత్తుతున్న పాదాలతో మెల్లగా త్రోవ జేసుకుని ముందుకు నడవసాగాను. చల్లచల్లగా వీస్తున్న చలిగాలి స్పర్శకు ముఖం జిల్లుమంటోంది. కర్త, కర్మ, క్రియలతో వివరించి చెప్పడానికి వీలిచ్చే అలజడి కాదది! మూగసినిమాలకాలంలో క్లయిమాక్సు ఘట్టం వచ్చినప్పుడు కథకుడు "అదిగో వచ్చాడు. కత్తి తీసుకున్నాడు. కదిలాడు ముందుకు విరోధి. దూకాడు పైకి" అంటూ పొడిపొడిగా మాటలు ఉచ్చరించేవాడు. ఇక్కడా అంతకంటే గత్యంతరం లేదు. సిగరెట్టు పొగ, బీడీ కంపు. షోకేళా మనిషి సెంటు గమగమ. పల్లెటూరి ముత్తైదువ కొప్పులో ముడుచుకున్న మొగిలిరేకుల సుగంధలహరి. కళ్ళకు మిరుమిట్లు గొలిపే దీపాలు. చలికి ముడుచుకపోతున్న ముఖాలు. నవ్వులు. కేరింతలు. ఛీత్కారాలు. వికటాట్ట హాసాలు. అది కళ్ళకు కనిపించిన దృశ్యమే! కానీ ఒకసారి పడుకుని నిద్రపోయి లేచినతర్వాత అది 'కలా, నిజమా' అన్న విభ్రాంతికి ఆస్కారమిచ్చే దృశ్యం!

ఇంతలో ఒక ముఖ్యవిషయం జ్ఞప్తికి వచ్చింది. మొదటి ఆట గూడా విడిచిపెట్టినట్టున్నారు. నాకిప్పుడు టికెట్టు కావాలి. ఏది లేకపోతే డేరాలోపలికి ప్రవేశం సాధ్యంకాదో

ఆ టికెట్టు కావాలి. ఎక్కడ దొరుకుతుందా టికెట్టు? ఎవరినో అడిగాను. 'ఆ చివర' అంటూ చేయిచూపాడు. తీరా అక్కడికి వెళ్ళిన తర్వాత 'అబ్బే, ఇక్కడ కాదండీ! ఆ చివర' అన్నారు. వెళ్ళినంతదూరం తిరిగి వచ్చి, ఇంకా ముందుకు వెళ్లాను. నిజమే, అక్కడ టికెట్లు యిస్తున్నారు. టికెట్లిస్తున్న కిటికీలకూ, నాకూ మధ్య దూరం యిరవై గజాలకు తక్కువ వుండదు. ఈ యిరవై గజాల మేరలో సింహబలుల్లూ, వృకోదరులూ, గామాలు, కోడి రామ్మూర్తులూ అంగుళం సందు లేకుండా నిలబడిపోయి 'బలం వుంటేనే బ్రతుకు' అన్న పరమసత్యాన్ని చూపరులకు తెలివిడి చేస్తున్నారు... నేనిప్పుడేం చేయాలి?

చేతులు కట్టుకుని ఒడ్డున నిలబడితే తరంగ హస్తాలతో ముత్యాలు మోసితెచ్చి, కడలి మనకు పాద పూజ చేయదు. ముత్యాలు పొందగోరితే సముద్రంలో దూకవలసిందే! తప్పదు. కానీ తిమింగలాలు ఎదురైతే! గుక్క తిరక్కపోతే! ముత్తెపు చిప్ప దొరికిన తర్వాత పైకి రావడానికి ఓపరికం లేకపోతే! అవును, అపాయమే మరి. చనిపోవడానికి ముందుగా ఒక సాహసకార్యం చేయగలిగితే చాలు నన్న మహదాశయంకాదు నాది. మంచికో చెడ్డకో యీ లోకంలో పుట్టడమంటూ జరిగిన తర్వాత, బ్రతుకుపైన తీపికలిగి వుండడం నేరం కాబోదు. ఐతే నాకు టికెట్టు దొరకదు. కానీ నాకు టికెట్టు కావాలి. ఏం చేయాలి! నేనిప్పుడేం చేయాలి?

సరిగ్గా యీ సందిగ్ధావస్థలో నాకు ఆపద్బాంధవుడిలా కనిపించాడు నాగులు!

అప్పుడు నాగులు డబ్బా రేకుపైన ఒంటి కాలితో నిల బడి, ప్రాకారానికి వూతగా నాటివున్న కొయ్యను ఎడమ చేతితో పట్టుకుని తల బాగా కిందికి వంచి, కుడిచేతిని కిటికీలో దూర్చి టికెట్లు తీయడానికి ఉద్యుక్తుడౌతున్నాడు.

"ఇదిగో నాగులూ! నాకూ ఒక టికెట్టు" అని అరిచాను.

నాగులుకు నా మాటలు వినిపించి వుండవు. అతడు వినిపించుకోగల పరిస్థితిలో కూడా లేడు. పట్టు దప్పితే అతడు తలక్రిందులై కూలిపోతాడు. అడ్డంగా మనుషులున్నారుగనుక ప్రమాదానికి అవకాశం లేనిమాట నిజమే! కానీ అంత ఎత్తు నుంచీ పైనబడితే యీ మానవులతణ్ణి రెక్కకు రెక్కగా, ఈకకు యీకగా జేయరని ఏం నమ్మకం?

ఐనా యింకొకసారి ప్రయత్నించి చూచాను. ఈ సారి నాగులు తల పైకిలేపి "ఉండవయ్యా, నువ్వు మరీనూ!" అని విసుక్కున్నాడు.

టికెట్టు కొనుక్కోలేని ఆశక్తుణ్ణి, నేను ప్రాధేయపడనూ పడవచ్చు. శూన్యంలో శీర్షాసనంలాంటి ఆ దురవస్థలో నాగులు విసుక్కోనూ వచ్చు. కానీ విశేషమేమిటంటే ఈ సంఘుట నలో అసందర్భమేం గోచరించిందో గానీ నా ప్రక్కన నిల్చున్న పెద్దమనిషి ముఖం ఓరగా తిప్పుకుని చల్లగా నవ్వేశాడు.

దెబ్బతిన్నట్టు నేనతడివైపు తిరిగాను.

"అహం మరేమీ అనుకోకండి సార్! మీ రత్నణ్ణి అడగడం ఎలా వుందంటే..." అంటూ రాగంతీసి "నే రంగ మెళ్ళిపోతానే నారాయణమ్మా అన్నాడు నాయుడు బావ. అందుకు నారాయణమ్మ ఏమంది? నువు పోతే పోయేవుగాని నాయుడు బావా, నాకు పోగులు జత తెచ్చిపెట్టు అంది" అని అతడు తన ఉపాఖ్యానాన్ని ముగించాడు.

నాకు తల కొట్టివేసినట్టయింది. ఎదుటివాడి స్థితిగతులను గమనించకుండా ఎవడికివాడు వాడి దృక్పథాన్ని అనుసరించే ఆలోచించి, అందుకు తగ్గట్టుగా ప్రవర్తించడంవల్ల నలుగురిలో అవహేళనకు లోనుగావలసి వస్తుంది. ఈ రోజు ఉదయం ఎవరి ముఖం చూచి లేచానో గానీ కేనిలాంటి హేళనకు గురికావడానికి యిది మొదటిసారి గాదు. రెండోసారి. ఇందులో మరొక చిత్రం వుంది. రెండుసార్లూ నేనే నాగుల వల్ల నే అవహేళనపాలయ్యాను.

అవసరాన్నిబట్టి ఉదయం ఏడుగంటలనుంచీ రోడ్డులో చింతచెట్టుక్రింద పడిగాపులు పడినతర్వాత మధ్యాహ్నం మూడుగంటలకు ఓ బస్సులో తావు దొరికింది. ఆ బస్సు బండ రోకలిలా పెనుమూరి కనుమ ప్రాకి, కర్ణుడి రథంలా కలువకుంట ఏటిలో కూరుకపోయి, 'ఊహు, ఇంక లేదు. ఆగిపోయాను నన్నుమాటే!' అని మైలుకు ఒకటి రెండుసార్లు మొండికేసి, ఆఖరుకు ఎలాగోలాగ ఒల్లీ ఒల్లని కాపురానికి వచ్చిన కొత్త కోడలిలా అయిదు, అయిదున్నరకు బస్‌స్టాండ్ చేరుకుంది. పల్లెటూరినుంచీ పట్నానికి వచ్చి బంధువుల యింట్లో ఒకటి

రెండు రోజులు మకాం వేయదలచుకున్న మానవుడు రిక్త హస్తాలతో బస్సెక్కడం అవివేకమన్న విషయంపట్ల నాకు గాఢమైన నమ్మకం వుంది. కపిత్థజంబూఫలాల్ని సమర్పించుకుంటే ఉమాసుతుడు శోక వినాశకారకుడైనట్లే, చెరుకు ముక్కలు, వేరుశనగ కాయలు, తాటినుంజల్లాంటి చిరుతిండ్లతో పట్టణంలో బంధువుల యింట కాలు మోపితే ఆ అతిథికి తీయటి మర్యాదలూ, హాయిగొలిపే మన్ననలూ నిస్సంశయంగా లభ్యమౌతాయి. బస్సుస్టాండు చేరువకు రాగానే నేను కూలీకోసం నలువైపులా కలయజూచాను. ఇంతలో ఎక్కడున్నాడో ఏమిటో నాగులు బస్సు యింకా పరుగెడుతూ వుండగానే ఫుట్‌బోర్డుపైన దూకి "లగేజ్ సార్, లగేజ్" అని కేకవేశాడు.

బస్ టాపుమీద రెండు మూటలున్నాయని చెప్పాను. నాగులు నిచ్చెన పట్టుకుని పై కెక్కసాగాడు.

బస్ స్టాండులో దిగినప్పుడల్లా నాకు మొట్ట మొదట కనిపించే వ్యక్తి నాగులు. ప్రతిరోజూ నాలాంటివాళ్లను లెక్కలేనంత మందిని చూస్తుంటాడు గనుక అతడికి నేనెవరినో తెలిసివుండదు. కానీ నాకు నాగుల్ని గురించి బాగా తెలుసు. ఈ శరీరం పరోకారార్థమేనన్న ఆర్యోక్తిని అక్షరాలా నమ్మిన వాడిలా అతడు మారుమాటాడకుండా లగేజిని తలపై కెత్తుకుంటాడు. అతడితో గొడవ ప్రారంభమయ్యేదల్లా మోతయింటికి చేరిన తర్వాత!

సమయానికి బంధువు యింట్లో లేడు. గృహిణి ఎదురుగా వచ్చి ప్రఫుల్లవదనంతో స్వాగత మిచ్చింది. నేను జేబులో చేయివేశాను. చిల్లర డబ్బులు లేవు. ఓ పదిరూపాయల కాగితం పైకి వచ్చింది.

"నోటుంది గానీ చిల్లర లేదే!" అన్నాను.

"వెన్న చేతిలోవుంటే నెయ్యికేం కొదవసార్! కాసే పట్లో తీసుకరానూ!" అంటూ నాగులు నే నింకా అంగీకార అనంగీకారాల మధ్య వూగిసలాడుతుండగానే నా చేతిలో నుంచీ నోటు తీసుకుని రివ్వున బయటికి వెళ్ళిపోయాడు.

"కూచోండన్నయ్యా! కాఫీ తెస్తాను" అంటూ గృహిణి లోపలికి వెళ్ళింది.

అయిదు నిమిషాలకల్లా కాఫీ రానే వచ్చింది. ఒక్కొక్కటీ ఒక్కొక్క జాములా మళ్లీ అయిదు నిమిషాలు గడిచిపోయాయి. నాగులు మాత్రం పత్తాలేదు!

ఒకటి గాదు, రెండు గాదు, పది రూపాయల నోటు!

ఖాళీగ్లాసు తీసుకపోవడానికి వచ్చిన యింటి యిల్లాలు "అదేమిటన్నయ్యా! అలా దిగులుపడి కూర్చున్నారు" అని ప్రశ్నించింది.

"అదికాదమ్మా! పదిరూపాయల నోటు..." అంటూ వివరించాను.

"అమ్మో రామ! ఇదేం వెర్రిబాగులతనమమ్మా! గాలిలో దీపం పెట్టి దేవుడా నీ మహిమ అని కూర్చుంటారా?

వెళ్లండి, వెళ్లండి. క్షణం తామసిస్తే డబ్బు మనది గాదు" అంటూ ఆమె నన్ను వీధిలోకి తరిమింది.

అక్కడికి బజారు కూతవేటు దూరంలో వుంది 'ఫలానా కుర్రాణ్ణి చూచారా' ప్రతి అంగడిలోనూ వాకబు చేశాను. నా ప్రశ్నకు జవాబు చెప్పడంకన్నా నే నెందు కతణ్ణి అన్వేషిస్తున్నా నన్న విషయం వాళ్లకు కావలసి వచ్చింది. చివరకు నడిబజారులో నలుగురూ ప్రోగై అసలు కథేమిటని నన్ను నిలబెట్టి అడిగేశారు. జరిగిన సంగతి తూచా తప్పకుండా వివరించుకున్నాను.

నాగులుపైన నగరవాసులకు కూడా ఏమంత నమ్మకం లేదన్న విషయం నా కప్పుడు వ్యక్తమైంది.

"ఓహో వాడా; వాడు నాగులు! ఎంతకైనా తగును!"

"బస్‌స్టాండు కుర్రాడిచేతికి డబ్బివ్వడమే! అంతకన్నా ఏట్లో పారేయడం నయంకాదూ!"

"ఐనా యివి మనిషిని మనిషి నమ్మగలిగే రోజులటండీ?"

వాళ్ల అభిప్రాయాలు నాకూ, నా పది రూపాయల నోటుకూ మధ్య ఓ అగాధాన్ని సృష్టించివేశాయి.

కానీ అంతలో ఒక అద్భుతం జరిగింది. ఏ అంగడిలో నుంచీ బయటపడ్డాడో గానీ, ఉన్నట్టుండి నాగులు నా ఎదుట ప్రత్యక్షమై గుప్పెడు చిల్లర నా దోసిట్లో పోసేశాడు.

అంతవరకూ నేను నాగుల్ని నమ్మడం చాలా పొరబాటన్న అభిప్రాయాన్ని ఏకగ్రీవంగా వెలిబుచ్చిన వాళ్లందరూ క్షణంలో పూసరవెల్లికి మల్లే రంగులు మార్చేసుకున్నారు.

"ఈ మాత్రాని కింత రాద్ధాంతమా!"

"పదిరూపాయల నోటును చూస్తారు గాని మనిషిని చూడరే!"

వీళ్లకు నాగులు ఋజుప్రవర్తన పైన్నేగాదు, నా పెద్ద మనిషితనం మీద కూడా నమ్మకం లేదనిపించింది. మాటల తూపులకు తట్టుకోలేక దూరంగా వచ్చేశాను.

నాలుగైదు గంటల క్రితం జరిగిన ఆ గాథను పురశ్చరణ చేసుకుంటూ నేను విగ్రహంలా నిల్చున్నాను. చుట్టూరా సాగుతున్న అలజడిలో హఠాత్తుగా స్థాయి హెచ్చింది.

"పడిపోయింది, పడిపోయింది" అని ఒక్కుమ్మడిగా పది పదిహేనుమంది అరిచేశారు.

పడిపోనున్నది నాగులు పట్టుకొన్న కొయ్య. అది వూతగా వుండడంపోయి, దాన్ని నాగులే కదలకుండా ఈవలి కీడ్చి తట్టుకోవలసి వచ్చింది. కొయ్య వాలిపోతే నాగులు భూపతనం గాక తప్పదు. అతడిపైన డబ్బారేకులు, రేకుల పైన మనుషులు. అమాంతంగా కళ్ళు మూసి తెరిచేలోగా నుగ్గునూచం అయిపోవడానికి రంగం సిద్ధం చేసుకుంటున్నాడా యీ నాగులు!

వెంట్రుకవాసిలో ప్రమాదం తప్పింది. చట్నీ అయి పోవలసిన నాగులు మరు నిమిషంలో గుంపులో జొరబడి కేకలు పెట్టసాగాడు. "కుర్చీ టికెట్టు! రెండు రూపాయలు సార్, రెండు రూపాయలు!"

ఒక రూపాయ టికెట్టు రెండు రూపాయలే! ఓరీ వీడి అసాధ్యం కూలా! కన్ను అలా వుండగానే కనుపాపను దోచేయడమంటే యిదేనేమో!"

నేనింకా ఆశ్చర్యంనుంచీ కోలుకోనే లేదు. బహుశా ఒకటి రెండు నిమిషాలు గడచి వుంటాయి. ఆ పాటికే నాగులు పాటలో శ్రుతి మారిపోయింది.

"ఐదు టికెట్లు అమ్ముడుబోయాయి సార్! ఇంక ఐదు మాత్రమే వున్నాయి. ఒకటిమ్ముప్పావలా సార్! ఒకటిమ్ము ప్పావలా!"

ఐతే ఈ నాగులు మానవుడిలోని తొందరపాటుకూ ఓర్పుకూ పోటీ పెడుతున్నాడన్నమాట! నా మట్టుకు నేను మరికొంతసేపు నా లోని ఓర్పునే సమర్థింపదలచుకున్నాను.

"ఎవరికా—వాలండీ? మీా కండి? మీాకు? ఒకటి మ్ముప్పావలా సార్..." ఎవడినంటే వాడిని తాకి 'అవుట్' చేయనుంకిస్తున్న చెడుగుడు ఆటగాడిలా నాగులు గుంపులో చెడతిరిగేశాడు. ఈ రేటు గూడా ఏమంత ఆశాజనకంగా కనిపించలేదేమో, వెంటనే ప్లేటు మార్చేశాడు. "ఆఖరు బేరం సార్! ఇంక మూడు టికెట్లు మాత్రమే వున్నాయి. ఒకటిన్నర రూపాయసార్, ఒకటిన్నర రూపాయ్!"

వెర్రి వెయ్యి రకాలు. అందులో వేలం వెర్రిది అగ్ర తాంబూలం. మానవుల్లోని ఆత్రగొట్టుతనాన్ని, పోటీపడే మనస్తత్వాన్నీ ఆధారంగా వుంచుకొని ఆసామికి డబ్బు దోచి పెట్టే వ్యాపార తంత్రాల్లో మొదట వేలం పాట పేరు చెప్పి, ఆ తరువాత మరొకదానిపేరు చెప్పాలి. వేలంపాటలో మొదట బేడ పలికిన వస్తువు మనం చూస్తూ చూస్తూ వుండగానే తన విలువను మూడదాకా పెంచుకుంటుంది. మశకంలాంటిమూల్యం వామనుడి విశ్వరూపంలా నిమిష నిమిషానికీ విజృంభించి ఏనుగంతగా పరిణమించడం చాలా ఆశ్చర్యకరమైన విషయం. గణితశాస్త్ర పరిభాషలో యిది అనులోమ నిష్పత్తి - మరి నాగులు వ్యాపారతతంగమంతా యిందుకు విరుద్ధంగా వుంది. అతనికున్న అవకాశం అయిదు నిమిషాలు. లేదంటే పది నిమిషాలు. ఈ వ్యవధిలో నిమిష నిమిషానికీ అతడి చేతిలోని వస్తువు ధర క్షీణించి పోతోంది. కాలగతికీ మూల్యానికీ యిక్కడున్నది విలోమ నిష్పత్తి! అవును మరి. ఒక్క వ్యాపారంలోనే ఏమిటి, ఈ వ్యాపారాలూ విద్యలూ, భోగాలు భాగ్యాలూ, నాటకాలూ బూటకాలు దేనికైతే అవసరమౌతున్నాయో ఆ బ్రతుకే రెండు విధాలుగా ప్రసరిల్లిపోతున్నది. ఒకటి, ప్రవాహగతి ననుసరించి అశ్రమంగా అదొక వినోదం లాగా పడవ నడపడం. రెండు, చేతుల బలంతో, అంతకంతకూ తరిగిపోతున్న శరీర దారుఢ్యంతో ఏటి కెదురీడడం!

"ఒకటిం పావలా!" అన్నాడు నాగులు.

నాగులకు అదనంగా నాలుగణాలు ముట్టజెప్పుకోడం నాకు నష్టమనిపించలేదు. కత్తివాదరలాంటి ఆ డబ్బారేకు

పైన అరగంటసేపు నిల్చున్నందుకే అతడికి అర్ధరూపాయి యిచ్చుకోవచ్చు.

ఒకటింపావలా యిచ్చి టికెట్టు కొనుక్కుని నేను నేరుగా డేరా లోపలికి వెళ్ళిపోయాను.

డేరాకప్పులో క్రిందినుంచీ పైదాకా వ్యాపించి వున్న సందుల్లోనుంచీ ఆకాశం కనిపిస్తున్నది. డేరాలో విద్యుద్దీపాలకు మల్లే అక్కడ తారకలు మెరుస్తున్నాయి. ఆ మెరుస్తున్న తారకలతో వినీలాకాశం ఆశాంతాలవరకూ వ్యాపించి వున్న పెద్ద డేరాలా తోచింది. ఈ డేరా ఎదుట మానవుడు పిపీలకంతో సరిపోల్చదగినవాడే కావచ్చు. కానీ ఆ డేరా ఎదుట ఈ డేరా? అది సముద్రమైతే యిది జలకణం గూడా కాదు. ఐతే గియితే ఆ జలకణంలో సహస్రాంశం.

ప్రదర్శన ప్రారంభాన్ని సూచిస్తూ గంట మ్రోగింది. నాగరికురాలైన తర్వాత గానకళాధిదేవత కై సేసికొన్న విదేశీ ఆభరణాల లాంటి వివిధ జంత్రసామగ్రి బాండు వాయిద్యం పేరిట గొల్లున మ్రోగింది. సంగీతాన్ని కర్ణపేయంగా వుందనీ, ఆ పాట మధురంగా వుందనీ ప్రస్తుతించడం సాంప్రదాయం. ఆ సాంప్రదాయ చాదస్తపు పప్పులిక్కడ వుడకవు. ఒకే రకమైన కాకీ ప్రొజర్లు, చొక్కాలు, తలపైన నీలిరంగుటోపీలు ధరించి వేదికపైన శిల్పమూర్తులకు మల్లే కొలువైన వాయిద్యగాళ్లు తళతళ మెరుస్తున్న చిత్రవిచిత్ర సాధనాలపైన సారించిన సంగీతం కళకళలాడుతూ కన్నులపండువగా ఒప్పారింది.

చుట్టపు చూపుగా వచ్చిన సాటిరాజు ఎదుట మర్యాద కోసం జరిగే చతురంగ బలప్రదర్శనంలా ఏనుగలు, ఒంటెలు, గుర్రాలు మెల్ల మెల్లగా ఠీవి వెలయించుకుంటూ వచ్చి రంగ స్థలానికి ప్రదక్షిణం తిరిగి మళ్ళీ లోపలికి వెళ్ళిపోయాయి. అంతలో చిట్టచివరి ఏనుగు గున్నకు మానవరూపం సిద్ధించిం దని భ్రమించడానికి వీలుగా ఓ మహాకాయుడు రంగంపైన ప్రత్యక్ష మయ్యాడు. అతడు అంగ సౌభాగ్యంలో సమస్త లోకాన్నీ సవాలు చేస్తున్నట్టు భుజాస్ఫాలనం చేశాడు. ఐదు గురు మనుషులు ఒక్కసారిగా చేతులు కలిపినా పైకి లేవని ఇనుప గదను సునాయాసంగా గాలిలో గిరగిర త్రిప్పాడు. అతడి రొమ్ముకు పలక ఆనించి, పలకపైన ఏనుగు నెక్కించిన దృశ్యం, ఆ ఏనుగలా నిల్చున్నంతసేపూ ప్రేక్షకుల గుండెల పైన పనిచేసింది.

ప్రేక్షకుల మనోవీధిలో ఆ మహాకాయుడి ముద్ర యింకా చెరిగిపోనే లేదు. అంతలో ఓ యిరువదేళ్ల యువతి పరుగే నడకగా వచ్చి నృత్యానికి సిద్ధమౌతున్న రాజనర్తకిలా సభాసదులకు నమస్కరించింది. రచనల్లో శారీరక సౌంద ర్యాన్ని పెద్దగా చేసి చెప్పడం యీ నాటి ఔచిత్యం గాదు. కానీ అందుకని కూర్చుని కథో, కావ్యమో వ్రాయ దలచు కున్నప్పుడు పనిగట్టుకుని ఔచిత్యాన్ని పోషించడం జరుగు తుంది. ఆలోచనకు తెరపి యివ్వకుండా అనుభూతే మాన సాకాశమంతా క్రమ్ముకున్నప్పుడు నియమాలు నిలవవు. ఆ స్థితిలో ఎవరికైనా మైమరపు కలుగుతుంది. ఆ మైమరపు

నుంచీ బయటపడడం వారి వారి చిత్తసంస్కారాన్ని అనుసరించి ఒకచోట త్వరగానూ, మరొకచోట ఆలస్యంగానూ జరుగుతుంది. నేను డేరా అంతటా కలయజూచేసరికి కొందరప్పుడప్పుడే కోలుకుని అల్లల్లాడుతున్న కనురెప్పలతో ఆ అందాలరాశికి నివాళియిస్తున్నారు. మిగిలినవారింకా అనిమేష నయనాలతో ఆమెను తిలకిస్తూనే వున్నారు. ఈ సర్కసులో వున్న అనేక ఆకర్షణల్లో, ఈమె సౌందర్యం గూడా ఒకటన్న విషయం నాకప్పుడు విశదమైంది. ఆమె పేరేమిటో నాకు తెలియదు. బహుశా అది పొంగుతున్న పాలలా విహ్వాళించిపోయే అపూర్వ సౌందర్యానికి పర్యాయపదమై వుంటుంది.

ఆమె ఓ జాజిపలకను ఆనుకుని ప్రేక్షకులకు అభిముఖంగా నిల్చుంది. కళ్లకు గంతలు గట్టుకొన్న యువకు డొకడు పళ్లెం నిండుకూ కత్తులుంచుకుని ఆమె ఎదుట నిల్చున్నాడు. వట్టి సౌందర్యాన్ని చూడ్డంతో తనివితీరని ప్రేక్షకులకు మరింత తృప్తి కలిగించడంకోసం అతడామెపైకి కత్తులు విసరసాగాడు. విఫలమైన కాముకుడి కోరికలా ఆమె సౌందర్యాన్ని చుంబించ కత్తి ప్రతిసారీ ఆమెకు బెత్తెడు దూరంలో గ్రుచ్చుకుంటున్న మాట నిజమే. కానీ మృత్యువుకూ మనుగడకూ వున్న దూరం యింత తక్కువైతే అది యిద్దై తెరక్రిందికి వ్రాలడానికి ఎంతసేపు పడుతుంది? అయ్యో, విధాత ఆమె కింత సౌందర్యాన్ని ఎందుకు ప్రసాదించాడు? మిడిగ్రుడ్లతో, బొక్కిదవడలతో, రాక్షసిబొగ్గులాంటి శరీరచ్ఛాయతో చూస్తే డోకు తప్పనంతటి జుగుప్సాకరంగా యీ మె నెందుకు సృష్టించ

లేదు? అందం ఏ ప్రాణికి రక్షణ యివ్వగలిగింది గనుక? అందంగా వుండడంవల్లనే చిలుకలకోసం, పావురాళ్లకోసం వలలు విసరుతున్నారు. దుప్పుల్ని ఎందుకు వేటాడుతున్నారు, వాటి కొమ్ములు అందంగా వుండటంవల్ల! పులుల్ని ఎందుకు కాల్చి చంపుతున్నారు, అందంగా వున్న వాటి చర్మాల కోసం!

క్షణంలో దృశ్యం మారింది. నాలుగైదు నిమిషాల కొకటిగా ఓ అరగంటసేపటివరకూ దృశ్యాలలా మారుతూనే వుండిపోయాయి. నూనెగుడ్డలు మంటలు చిమ్ముతున్న వర్తు లాకారపు ఇనుపకమ్ముల్లోనుంచీ ఓ జవ్వని లేడిపిల్లలా చెంగు చెంగున దూకింది. రొమ్ముపైన బండరాయి సమ్మెటవ్రేట్లతో పగిలిపోయిన తర్వాత ఓ యువకుడు దుమ్ము దులుపుకుని పైకి లేచాడు. ఒక ఎలుగుబంటి మోటారుసైకిల్ త్రొక్కింది. పూర్వకాలపు రాజాస్థానాల్లోని విదూషకుడికి తోడల్లుడు లాంటి బఫూను నేలపైన పడకుండా నాలుగైదు కత్తులను రెండు మూడు నిమిషాలపాటు గాలిలో ఎగురవేశాడు. అగ స్త్యుడు సముద్రాన్ని ఆపోశనం పడేశాడన్న పురాణగాథ మన మనుకుంటున్నంత అభూత కల్పన కాదని నిరూపించడాని కన్నట్టుగా ఒక బక్కపల్చటి మనిషి పదిహేను చేపలతో రెండు బకెట్ల నీళ్లను ఏకధాటిగా త్రాగి, ఆ త్రాగిన నీటిని అయిదు నిమిషాల తర్వాత చేపలతోసహా పైకి చిమ్మేశాడు.

ఇన్ని సాహసకృత్యాలు జరిగిన తర్వాత ఒంటిచక్రాల సైకిళ్లు కొన్ని జంటలు జంటలుగా రంగంపైకి వచ్చేశాయి.

వెన్నబెట్టిన వాళ్లను వడిసెలతో కొట్టడం లౌకిక మర్యాదల్లో ఒకటని చాటి చెప్పడానికి కాబోలు, ఒంటిచక్రపు తేరును అనుకరించనూ అనుకరించి, కుంటిసారథి వున్నా వూడినా ఒకటే నన్నట్టుగా బ్రేకుల తంటా వదిలించుకోనూ వదిలించు కుని, అందుకు సూర్యభగవానుడి కింత కృతజ్ఞత కనపరచక పోవడం అటుండగా, ఆ సైకిలెక్కిన సుందరీమణులు తమ ముఖలావణ్యాన్ని చంద్రబింబం నుంచీ పుణికి పుచ్చుకున్నారు. ఎంతగా నిగ్రహించుకోబోయినా అలవాటు ననుసరించి వుండి వుండి క్రమ్ముకుంటున్న నిదుర తెరల్లో స్తబ్ధులై వున్న సామాజి కుల్లో కలకలం బయలుదేరింది. ఒకటికి పది చంద్రబింబాలు ఒక్కసారిగా ద్యోతకమైతే, మనుషుల ముఖాలు కలువ పువ్వులపాటి చేయవటండీ మరి!

ఆ సైకిళ్ళను ఒక సరళరేఖలో సూటిగా త్రొక్కడమే కష్టసాధ్యంగా వుండగా, వాళ్లు నాలుగుబారల వలయంలో అల్లీబిల్లీ తిరిగారు. ఆ తరువాత చిత్రకవిత్వానికి మల్లే లేని పోని అడ్డు తిరుగుళ్లన్నీ పోయారు. చిత్రకవిత్వం చదువుకో డానికైతే అదొక హొయలుతో ఆహ్లాదకరంగానే వుంటుంది. కానీ భావం మాత్రం ఒకంతట బోధపడదు. ఆ రాత్రివేళ, విద్యుద్దీపాల కాంతిలో వాళ్ళు తమ తమ సైకిళ్లతో విరచిం చిన నాగబంధాలకూ, గోమూత్రికా బంధాలకూ అర్థమేమైనా వుంటే అది యిది: "సోదరులారా! మీరు మా అంద చందాల్ని మాత్రమే చూస్తారు. ఈ అందచందాల వెనుక మమ్మల్ని కత్తుల ఎదుట నిలబెట్టి, ఒంటిచక్రాల సైకిళ్లెక్కించి,

మంటల మధ్య పరుగులు తీయించే కడుపు కక్కుర్తిని మీరు చూడరు. కుందేలు కనపడగానే నాలుక చాచి, చొంగలు కార్చుకుంటూ వెంటాడే జాగిలంలా, మాటిమాటికీ మాపై విరుచుక పడిపోవడానికి వుంకించే కాముకత్వం బారినుంచీ తప్పుకుంటూ నా అన్నవాళ్లకు దూరంగా, పదిరోజుల కొక మకాముగా మే మెందుకిలా దుర్భర ప్రవాసక్లేశం అనుభవిస్తున్నామన్న సంగతి, తొమ్మిది గంటలప్పుడు యిళ్లల్లో భోజనం చేసి హాయిగా తాంబూలం నములుతూ భార్యాబిడ్డలతో సహా వచ్చి సర్కసు డేరాలో కూచున్న మీకు అర్థం గాకపోవడంలో ఆశ్చర్యమూ లేదు. మీకు మాలాటి తోబుట్టువు లుండకపోరు. మీకు మాలాటి కూతుళ్లుండకపోరు. వాళ్లు గడప దాటకుండా కాపురాలు దిద్దుకోడమే మీ కిష్టం. కానీ మే మిన్ని కాదు, మరిన్ని సాహసకార్యాలు చేసి, ఇంతకాదు మరింత నగ్నంగా మా అందచందాల్ని ప్రదర్శించడం మీ కానందం! అవును మరి. శరీరాలు మీవి కానప్పుడు, మేము కాశిదాకా ప్రాకినా మీకు నష్టమయ్యేదేమీ లేదు. ఎవరికో నష్టం కలుగుతోందని చింతించడం మానవస్వభావం కాదు. ఇది సర్కసు డేరాకు మాత్రమే పరిమితమైన న్యాయమూ గాదు. లోకపు తీరే యింత!”

ప్రదర్శనం చకచకా సాగిపోతోంది. గాలరీలో రణగొణ ధ్వని తప్పితే మిగిలిన డేరా అంతా నిశ్శబ్దంగా వుంది. దగ్గరలో ఏదో కుర్చీ కదలిక వినిపించి అటువైపు తిరిగాను. అప్పుడే లోపలికి వచ్చాడేమో, కుర్చీలో కూర్చుంటూ నాగులు నా కేసి చూసి చిరునవ్వు ఒలకబోశాడు.

"అదేమిటోయ్, ఇప్పుడొస్తున్నావు? ఇందాకా ఏం చేస్తున్నట్టు?" అన్నాను.

"టికెట్లన్నీ అమ్ముడుబోయాక టీ త్రాగడానికని బంకులో కెళ్ళి కూచున్నాను. ఇంటికి వెళ్ళిపోదా మనుకుంటుండగా ఎవరో ఒకతను తలనొప్పిగా వుందని బయటికి వచ్చేశాడు. అతడి దగ్గర నాలుగణాలకు అవుట్ పాసు కొనుక్కున్నాను" అన్నాడు నాగులు.

సరిగ్గా ఆ సమయానికి తెల్లటి గౌనులో మల్లెపువ్వుల ప్రోగులాంటి ఓ మందయాన భూమికి అయిదారు గజాల ఎత్తున్న యినుప తీగపైన వడివడిగా నడచిపోతోంది.

ఇంత సేపటికి లభ్యమైన పలుకుదోడును సద్వినియోగం చేసుకోదలచి "చూచావా నాగులూ! ఆమె ఏం చక్కా నడుస్తోందో!" అన్నాను.

నాగులు మౌనంగా నా భుజంపైన చేయివేశాడు. "ఏమిటీ?" అన్నాను. "నా పాదం చూచారా?" అన్నాడు.

గాయానికి కట్టిన గుడ్డగూడా ఎరుపెక్కిపోయి, అతడి పాదం పాదమంతా నెత్తురుగడ్డలా గోచరిస్తోంది.

"అదేమిటి నాగులూ! బాగా కోసుకపోయిందేమిటి?" అని కంగారుగా ప్రశ్నించాను.

"టికెట్లమ్మే తొందరలో చూసుకోలేదుగానండీ, ఆ తర్వాత చూశానుగదా, గుదికాలంతా అరంగుళం మేరకు తెగిపోయింది. జనంలో నే నెక్కడెక్కడైతే తిరిగానో అక్కడల్లా నెత్తురు చుక్కలు చుక్కలుగా కారిపోయింది."

డబ్బా రేకు అంచుపైన అరగంటసేపు అసిధారావ్రతం సలుపగలిగిన నాగులు ఎదుట, తీగపైని నడకను గురించి ప్రస్తుతించబోయినందుకు నాకు నేనే కించపడ్డాను.

మళ్లీ పది పదిహేను నిమిషాలు పరధ్యానంలో గడిచి పోయాయి. రంగస్థలంపైన కండపుష్టికీ, ఎముక బలానికీ నమూనాల్లాంటి అశ్వాలు పరుగెడుతున్నాయి. వేగంగా పరుగెత్తడంలో గుర్రాలు వాటి కవే సాటి అన్న విషయం అందరికీ తెలిసిందే! చిత్రమేమిటంటే అవి అంత వేగంతో పరుగెడుతుండగా ఓ యువకుడు ఒకదానిపైనుంచీ మరొకదానిపైకి లంఘిస్తున్నాడు.

"చూడు, చూడు! అబ్బ, ఏం చలాకీతనం నాగులూ! కొంచెం ఆదమరిస్తే పళ్ళు రాలిపోవూ, ముఖం చదరమై పోదూ!" అన్నాను.

"ఇహిహీ" అంటూ నాగులు నా ముఖం మీదికి ఓ వెకిలి నవ్వు పారేశాడు.

"ఏమిటి నాగులూ, ఇది కూడా నీకు ఆశ్చర్యంగా లేదా?" అన్నాను.

"పందెం వేద్దామటండీ! ఇరవై అయిదు మైళ్ళ స్పీడుతో వెళ్లే బస్సును చూపించండి. ఎగిరి ఫుట్‌బోర్డుపైన దూకకపోతే నా పేరు నాగులు కాదు. ఐతే ఒకటి. ఈ గాయం మానిపోవాలి" అన్నాడు నాగులు.

ఓరి వీడిల్లు బంగారంగానూ, వీడు నా మాట మిగలనిచ్చే ఘటంలా లేదు!

ఇంతలో ప్రేక్షకులు ఎంతోసేపటి నుంచీ ఎదురు చూస్తున్న ఘట్టం, సర్కసువారు పంచిపెట్టిన కరపత్రాల భాషలో ఆకాశడోలలలో సాహస క్రీడ ప్రారంభమైంది.

త్రాటి నిచ్చెన మూలంగా యువతీయువకులు కొందరు డేరా కడ్డంగా కట్టిన వలపై కెక్కి, అక్కడినుంచీ పై కప్పుకు వ్రేలాడుతున్న ఊయలల పైకి చేరుకున్నారు. కాసేపు విలాసంగా సాగిన తర్వాత ఆ క్రీడ చూస్తూ చూస్తూ వుండగానే సాహస ఖేలగా మారిపోయింది. ఉట్టిలో కుండల్లా ఒకరి పాదాలు మరొకరు పట్టుకుని యిద్దరు ముగ్గురు ఒకటిగా ఊగారు. క్రిందనున్న వ్యక్తి వున్నట్టుండి మరొక వూయలను పట్టుకోగా మీదనున్న మనిషి హఠాత్తుగా క్రిందికి వెళ్ళిపోయాడు. క్షణం విరామం లేకుండా అక్కడున్న ఆరేడు ఊయలలూ చివ్వచివ్వన ఊగిపోయాయి. ఈ క్షణాన ఈ ఊయల్లో వున్నవ్యక్తి మరుక్షణాన ఏ ఊయలలో వుండగలడన్న విషయం వూహ కందటం లేదు. గాజు తొట్టిలో క్రిందికీ మీదికీ తిరుగుతున్న చేపలకుమల్లే వాళ్ళు గాలిలో యీత కొడుతున్నట్టే భావింపవలసి వచ్చింది.

ఈ సాహస కృత్యానికి న్యూనత నాపాదించడం తన తరం కాదనుకున్నాడేమో, నాగులు ఊయలల వైపు నిర్లిప్తంగా చూస్తున్నాడు.

"ఏం నాగులూ! ఎలా వుంది?" అని ప్రశ్నించాను.

"అక్కడ ఆ వల ఒకటి వున్నంతవరకూ అంతా బాగానే వుంటుంది" అన్నాడు నాగులు.

రసహీనుడితో కవితాగోష్ఠి చేయబోయి వెల్లకిల పడిన వాడిలా నేను ముఖం ముడుచుకున్నాను.

"కోప్పడకండి సార్!" నా దగ్గరికి కుర్చీ జరుపుకుంటూ అన్నాడు నాగులు. "వీళ్లని తీసిపారేయాలని కాదు. నాకు పదేళ్లు వచ్చీ రాకముందే మా నాన్న చనిపోయాడు. ఏలా చనిపోయాడో చెప్పమంటారా? పసుమట్ల బావిలో పై మెట్ల మీద నిలబడి మట్టి మోస్తున్నాడు. క్రిందినుంచీ తట్ట తీసుకుని ముందుకు తిరిగాడేమో, కాలు జారింది. కళ్లు మూసి తెరిచే లోగా బావిలో నీళ్లు ఎరుపు తిరిగిపోయాయి. మనిషి మనిషిగా చేతికి దొరక లేదు. గోనె సంచిలో మూటగట్టి పైకి చేదుకో వలసి వచ్చింది" ఒకటి రెండు క్షణాలు మౌనంగా వుండి అతడు తనకు తానే స్వగతంలా చెప్పుక పోసాగాడు. "అలా గని అదాయనకు కొత్త పనిగాదు. ఆయన బ్రతుకంతా బావుల్లో మట్టి మోయడంతోనే గడిచిపోయింది. కానీ భగవంతుడు ఆయనకు చావు గూడా అక్కడే రాసిపెట్టాడని ఎవ రనుకున్నారు?"

ఉన్నట్టుండి ఏదో రహస్యం జ్ఞప్తికి వచ్చినవాడిలా తల పైకెత్తి అన్నాడు నాగులు: "బావిలో కాలు జారితే మనిషి చావక మరేమౌతాడండీ? అక్కడ యిలాంటి వల లేదు గదా!"

ఇక నాగులు ఎదుట నాకు మౌనవ్రతమే శరణ్య మని పించింది.

నా మాట మిగిలించాడు కాదన్న ఉక్రోషాన్ని అవలికి నెట్టి నిజమాలోచిస్తే నాగులు వాదంలో వాస్తవం లేకపో లేదు. కూటి కోసం కోటి విద్యలైతే, ఆ కోటి విద్యల్లో కత్తి మీద సాములాంటి వెన్ని? మిత్తికోరల్ని సానపెట్టడం లాంటి వెన్ని? నాగులు దూలాల్ని ఒకటిగా చేర్చికట్టి దానికి పడవ అని పేరు బెట్టి సముద్రంలో ఓపినంత దూరం తిరిగి చేపలు పట్టి తెచ్చుకొంటే పొట్టగడవని బెస్తవాడి బ్రతుకు కత్తిమీద సాము గాక మరేమిటి? పాతాళలోకం లాంటి భూగర్భంలో, కదలడానికీ మెదలడానికీ సావకాశంలేని చీకటిగొందుల్లో పార చేతబట్టి పనిచేసేవాడి బ్రతుకు మిత్తికోరలకు సానపెట్టడం గాక మరేమాతుంది? నిర్మాణంలో వున్న అయిదంతస్థుల మేడపైకి కర్రనిచ్చెన ద్వారా ఇటుకరాళ్లు మోసుకెడుతున్న ఆడమనిషి సురక్షితంగా క్రిందికి దిగి రాగలదని ఎవరు చెప్ప గలరు? చెంబును పైకి తీయడానికి పది గజాల లోతున్న బావిలో మునుగుతున్న గజ యీతగాడు మళ్ళీ సజీవముగా పైకి తేలగలడన్న పూచీ యేముంది?

'తీసుకో, తీసుకో' అని కుర్రవాణ్ణి పూరించి, వాడు దగ్గరికి వచ్చే లోపుగానే మనం దాచిపెట్టుకునే తినుబండంలా అంతలో మృత్యువుచేత చిక్కి బిక్కిరించబోయి, ఇంతలో దూరంగా వెళ్ళి వెక్కిరించడమేనా మానవ జీవితం?

ఆలోచన కంతరాయంగా లౌడ్‌స్పీకరులో వ్యాఖ్యాత కంఠం గంభీరంగా వినిపించింది. "మృగరాజుకూ మానవుడికీ దోస్తి! మేకతో బెబ్బులి సావాసం! మీకు గగుర్పాటు

గలిగించే సన్నివేశం! అదిగో, అతడే మృగరాజు! ఇదిగో, ఇతడే ఆ మృగరాజును సాధువుగా తీర్చిదిద్దిన సాహసికుడు. చూడండి, చూచి ఆనందించండి..."

ఏటవాలుగా వున్న రాతిబండపైన ఓ గండశిల దొర్లుతున్నట్లుగా సింహం దిక్కులు మార్మోగేటట్లు గర్జించింది. ఆ గర్జన తాకిడికి తల్లి ఒడిలో నిద్రపోతున్న పసిపాప ఉలిక్కిపడి లేచి కెవ్వున ఏడవడం వినిపించింది. పరాధీన స్థితిలో వున్నప్పటికీ రాజఠీవికి వెలితి దోపని గాంభీర్యంతో, వేసిన ప్రతి అడుగులోనూ దర్పం ద్యోతకమౌతుండగా, చూసిన ప్రతి చూపులోనూ ఔద్ధత్యం తొణికిసలాడుతుండగా, ఆ సింహం కాసేపు వేదికపైన తచ్చాడి అంతటితో తన పని తీరిపోయినట్లు, బోను లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

ఆ తరువాత లోకంలోని దుష్టశక్తు లన్నింటికీ ప్రతిబింబము లాంటి మువ్వన్నె మెకం మూర్తీభవించిన తామసగుణంలా ఒక్కవైపు నుంచీ వేదికపైన ప్రవేశించింది. మరొక వైపు నుంచి మేకపిల్ల ఒకటి నిర్భీతిగా పులిని సమీపించింది.

ఊపిరి బిగబట్టుకున్న ప్రేక్షకులు మోరలు పైకెత్తి ఆ విచిత్ర దృశ్యాన్ని చూడసాగారు.

నేలపైన కూర్చుని తోకాడిస్తూ పులి ఆవులిస్తున్నట్టుగా నోరు తెరిచింది.

ఆ తెరిచిన నోటిలో మేకపిల్ల తన తలను మెడదాకా దూర్చింది.

దవడల్ని ఒక అరంగుళం మేరకు కుందిస్తే చాలు——పులి కోరలకు వెచ్చటి మేక నెత్తురుతో అభిషేకం జరుగుతుంది.

కాని——పులి అలాటి పని చేయలేదు.

“తరిబీదు సంగతి అలా వుండనీ నాగులూ! పులీ, మేకా అంత అన్యోన్యంగా వుండడం ఆశ్చర్యకరం” అన్నాను.

నాగులు మౌనంగా ఆ దృశ్యం కేసి చూస్తున్నాడు.

నే నంతటితో నయినా వూరుకోవలసింది!

“ఇంతకంటే లోకంలో విచిత్రమేముంది నాగులూ! అయినా ఆ మేకపిల్ల పులిని అంత గాఢంగా ఎలా నమ్మగలిగిం దబ్బా!” అంటూ ఆశ్చర్యం ప్రకటించాను.

“ఎలాగయినా అవి జంతువులు గదండీ!” అన్నాడు నాగులు.

‘ఏమిటీ, ఏమిటీ?’ అనబోయి, మునిపంటితో పెదవి కొరుక్కుని అంతటితో నోరు మూసుకున్నాను. ఆ క్షణాన నా ముఖాన ఎలాటి మార్పు సంభవించిందో చెప్పలేను. బహుశా, కొరడా పెట్టి చెంప మీద వాత తీసినట్టు, అది పాలిపోయి వుంటుంది!